

УДК 657.424

Ткач Іван Валентинович

старший викладач кафедри обліку, аналізу та аудиту в АПК
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

**МОДЕЛЬ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ
ОПЕРАЦІЙ З КАПІТАЛЬНИМИ ВКЛАДЕННЯМИ В
ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНИХ КОМПАНІЯХ
МОДЕЛЬ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ ОПЕРАЦИЙ С
КАПИТАЛЬНЫМИ ВЛОЖЕНИЯМИ В ЭНЕРГОСНАБЖАЮЩИХ
КОМПАНИЯХ
THE MODEL OF INTERNAL CONTROL OPERATIONS WITH
CAPITAL INVESTMENTS IN THE POWER DISTRIBUTION
COMPANIES**

Анотація: Досліджено теоретичні основи побудови моделі внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень в енергопостачальних компаніях.

Ключові слова: внутрішньогосподарський контроль, капітальні вкладення, суб'єкти контролю, об'єкти контролю, енергопостачальні компанії

Аннотация: Исследованы теоретические основы построения модели внутреннего контроля капитальных вложений в энергоснабжающих компаниях.

Ключевые слова: внутрихозяйственный контроль, капитальные вложения, субъекты контроля, объекты контроля, энергоснабжающие компании.

Summary: The theoretical basis of constructing the model of the internal control of capital investments in energy supply companies is explored.

Key words: internal control, capital investments, subjects of control, objects of control, power distribution companies

Контроль як функція управління повинен забезпечувати збереження та примноження капіталу власників підприємства. Частина контрольних функцій власники підприємства делегують менеджерам різних рівнів та працівникам підприємства в межах їх посадових обов'язків. Таким чином будується вертикаль внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Для забезпечення ефективної системи внутрішнього контролю на підприємстві необхідно розробити чітку систему ключових показників діяльності які підлягають контролю, призначити відповідальних осіб за їх досягнення, розробити систему заохочень за їх досягнення та покарань за їх невиконання та забезпечити суб'єктів контролю необхідним інструментарієм (методичні, організаційні та технічні засоби) для виконання їх контрольних функцій.

Важливим аспектом діяльності енергопостачальних компаній є здійснення капітальних вкладень в підтримання та розвиток потужностей електромереж та передавальних станцій. В зв'язку з цим актуальним є питання побудови внутрішньогосподарського контролю за операціями із здійснення капітальних вкладень в енергопостачальних компаніях.

Дослідженням сутності внутрішньогосподарського контролю присвячена увага багатьох науковців, серед яких М.Т. Білуха, В.В. Бурцев, Ф.Ф. Бутинець, Т.А. Бутинець, Є.В. Калюга, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, Л.В. Нападовська, М.С.Пушкар, В.В. Сопко, Б.Ф. Усач, М.Г. Чумаченко, В.О. Шевчук та інші.

При цьому в дослідженнях вживаються різноманітні терміни такі як: внутрішній контроль [1, с.381], внутрішньогосподарський контроль [2, с.141], внутрішньосистемний контроль [3, с. 119], контролінг [4],

управлінський контроль [5, с. 31], внутрішній аудит [6], тощо. На шпальтах наукових видань та на наукових чи науково-практичних конференціях розгоряються справжні баталії з метою підтвердження власної точки зору. Деякі науковці досліджують дефініції внутрішнього контролю, буквально розкладаючи їх по кожному слову та визначаючи, яка частка науковців, які слова вживали при описанні внутрішнього контролю [7] чи яка кількість статей чи дисертацій захищена на вказану тематику [8]. На нашу думку, такий підхід до дослідження внутрішнього контролю є поверхневим (досліджується форма, а не зміст поняття) та відірваним від практичних потреб власників та керівників підприємств. В дослідженні свідомо відбулося дистанціювання від полеміки щодо дефініції поняття «внутрішньогосподарський контроль» в різних його трактуваннях. Натомість автором запропоновано модель внутрішньогосподарського контролю операцій з капітальними вкладеннями в системі внутрішньогосподарського контролю енергопостачальних компаній.

Внутрішньогосподарський контроль капітальних вкладень необхідно розглядати як складову системи внутрішньогосподарського контролю енергопостачальної компанії в цілому, адже операції із здійснення капітальних вкладень перетинаються із іншими об'єктами обліку такими як: грошові кошти, розрахунки з контрагентами, запаси, основні засоби, оплата праці, тощо. Тому якщо на підприємстві не буде побудовано чіткої системи внутрішньогосподарського контролю всіх об'єктів контролю, побудова ефективної системи внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень буде неможливою.

Метою здійснення внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень є мінімізація непродуктивних витрат під час здійснення капітальних вкладень, а також формування об'єктивної первісної вартості об'єктів капітальних вкладень.

Завданнями внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень є:

- визначення достовірної проектно-кошторисної вартості об'єктів капітальних вкладень;
- моніторинг закупівлі матеріалів та обладнання та вибору підрядника для здійснення капітальних вкладень;
- контроль за дотриманням технології здійснення капітальних вкладень;
- контроль за раціональним витрачанням матеріальних, трудових та інших ресурсів під час здійснення капітальних вкладень;
- контроль за достовірністю визначення первісної вартості об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних та нематеріальних активів під час введення їх в експлуатацію;
- контроль за правильністю відображення операцій із здійснення капітальних вкладень в первинних документах, на рахунках синтетичного та аналітичного обліку та у звітності підприємства.

Розробка моделі внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень в енергопостачальних компаніях повинна здійснюватись із врахуванням специфіки їх діяльності. Пропонуємо виділити чотири етапи здійснення капітальних вкладень енергопостачальних компаній:

- попередній етап – здійснюється перевірка дефектів існуючих основних засобів, складається Інвестиційна програма;
- підготовчий етап – розробляється проектно-кошторисна документація, підписуються договори підряду на здійснення будівництва та на поставку обладнання;
- етап безпосереднього здійснення – проводяться роботи по здійсненню капітальних вкладень;
- завершальний етап – вводяться в експлуатацію електромережі, трансформаторні підстанції та інші основні засоби.

Таким чином, ми пропонуємо розробити модель внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень в

енергопостачальних компаніях не тільки на етапі їх безпосереднього здійснення, а й на інших етапах.

Для побудови ефективної системи внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень, перш за все, необхідно розробити систему ключових показників, які підлягають контролю, адже повністю контролювати весь процес здійснення капітальних вкладень достатньо складно і потребує значних вкладень ресурсів. Ключові показники контролю капітальних вкладень повинні забезпечувати досягнення загальних ключових показників діяльності енергопостачальних компаній. Одним із найважливіших ключових показників діяльності енергопостачальних компаній є час відключення електроенергії споживачам. Відключення електроенергії має ряд негативних наслідків: по-перше вони наносять значну економічну шкоду як енергопостачальним компаніям (зменшуються обсяги реалізованої електроенергії, можливі позови про відшкодування збитків від споживачів електроенергії), так і споживачам електроенергії; по-друге значно шкодять репутації енергопостачальних компаній, по-третє відключення є свідченням технічної несправності електромереж, по-четверте вони є свідченням неналежної організації роботи персоналу енергопостачальних компаній. Час відключення електроенергії споживачам повинен дорівнювати нулю, винятком може бути відключення боржників за заборгованість по сплаті за електроенергію, а також аварійні відключення в наслідок стихійного лиха.

Для уникнення відключень електроенергії енергопостачальні компанії повинні вжити ряд заходів щодо своєчасного виявлення дефектів електромереж та здійснення капітальних вкладень з метою їх усунення. На кожному із етапів проведення капітальних вкладень необхідно здійснювати контроль за досягненням ключових показників діяльності, притаманних кожному етапу здійснення капітальних вкладень. Ключові показники контролю капітальних вкладень енергопостачальних компаній наведено в табл. 1.

**Ключові показники контролю капітальних вкладень
енергопостачальних компаній**

№ з.п.	Етап здійснення капітальних вкладень	Ключові показники контролю	Допустиме значення показника
1	Попередній етап	Невиявлені дефекти електромереж	Оптимальне значення - «0»
2	Підготовчий етап	Наявність проектно-кошторисної документації та необхідних дозволів на проведення будівельно-монтажних робіт Наявність договорів на закупівлю матеріалів та обладнання та на проведення будівельно-монтажних робіт	На кожен об'єкт капітальних вкладень має бути підготовлено відповідний пакет документів
3	Етап безпосереднього здійснення	Відхилення від кошторису	Не більше 5% від кошторисної вартості об'єктів
4	Завершальний етап	Затримка введення в експлуатацію електромереж	Оптимальне значення - «0» днів

Суб'єктами внутрішньогосподарського контролю є особи, які мають відповідні права, володіють необхідними інструментами для здійснення контролю та приймають безпосередню участь у організації контролю та здійсненні контрольних процедур.

Суб'єкти внутрішньогосподарського контролю на енергопостачальних компаніях можуть бути різними та залежать від організаційної структури компанії. Організаційна структура встановлюється керівництвом підприємства та залежить від багатьох факторів (географічного розташування підрозділів, функціональних обов'язків працівників, специфіки ведення бізнесу, історичних традицій, що склались на підприємстві, тощо) тому кожна енергетична компанія має власну унікальну організаційну структуру з власними назвами підрозділів. Під час опису суб'єктів внутрішньогосподарського контролю нами вживатимуться узагальнені назви виходячи з притаманних їм функціональних обов'язків (власники підприємства, бухгалтерська служба, відділ капітальних вкладень, юридична служба, керівники районних електромереж (далі РЕМ), тощо). На нашу

думку, такий підхід надасть змогу абстрагуватись від прив'язки до назв суб'єктів внутрішньогосподарського контролю та дозволить сконцентруватись на їх функціональних обов'язках.

Суб'єкти внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень в залежності від їх причетності до процесу здійснення капітальних вкладень поділяються на:

- суб'єкти, які приймають участь в ініціюванні здійснення капітальних вкладень (служба технічного контролю ліній електропередач, керівники РЕМ, служба перспективного розвитку та приєднання споживачів, тощо);
- суб'єкти, які проводять підготовку до здійснення капітальних вкладень (проектно-кошторисний відділ, тендерний відділ, відділ капітального будівництва, юридичний відділ, тощо);
- суб'єкти, які приймають безпосередню участь у здійсненні капітальних вкладень (лінійний персонал, ремонтно-будівельна служба, підрядні організації);
- суб'єкти, які не приймають безпосередньої участі у здійсненні капітальних вкладень та здійснюють поточний контроль на під час здійснення капітальних вкладень (бухгалтерія, фінансовий відділ, відділ капітального будівництва);
- суб'єкти які здійснюють наступний контроль після завершення капітальних вкладень (служба внутрішнього контролю, ревізійна комісія, спостережна рада, інвентаризаційна комісія).

Окремою групою варто виділити суб'єктів, які мають фінансову зацікавленість в організації та здійсненні контролю, – це власники підприємства та управлінський персонал найвищого рівня (директор, головний бухгалтер, фінансовий директор).

Об'єкти внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень енергопостачальних компаній необхідно визначати на кожному із етапів здійснення капітальних вкладень.

На попередньому етапі здійснення капітальних вкладень виділяють наступні об'єкти внутрішньогосподарського контролю:

- процес виявлення дефектів основних засобів (електромереж, передавальних станцій, тощо);
- процес отримання та обробки заявок на приєднання нових споживачів;
- процес складання та затвердження інвестиційної програми енергопостачальної компанії.

На підготовчому етапі здійснення капітальних вкладень виділяють наступні об'єкти внутрішньогосподарського контролю:

- процес оформлення проектно-кошторисної документації та дозвільної документації;
- процес проведення тендерів та/або складання договорів на виконання будівельно-монтажних робіт;
- процес проведення тендерів та/або складання договорів на придбання матеріалів та обладнання;
- процес видачі технічних умов на приєднання нових споживачів електроенергії;
- процес придбання матеріалів та обладнання;

На етапі безпосереднього здійснення капітальних вкладень виділяють наступні об'єкти внутрішньогосподарського контролю:

- процес внутрішнього переміщення ТМЦ;
- процес використання (списання) ТМЦ на об'єкти капітальних вкладень;
- процес передачі обладнання підрядним організаціям;
- процес оприбуткування ТМЦ, отриманих від демонтажу основних засобів;
- процес використання будівельних машин та механізмів;
- процес використання трудових ресурсів;

- процес здійснення будівельно-монтажних робіт підрядними організаціями.

На завершальному етапі здійснення капітальних вкладень виділяють наступні об'єкти внутрішньогосподарського контролю:

- процес введення в експлуатацію об'єктів основних засобів;
- процес приєднання нових споживачів електроенергії.

Після завершення операцій із здійснення капітальних вкладень необхідно здійснювати контроль за правильністю їх відображення в первинних документах, облікових регістрах та звітності підприємства тобто здійснюється наступний контроль.

Об'єктами наступного контролю капітальних вкладень є:

- первинні документи з обліку капітальних вкладень;
- облікові регістри з обліку капітальних вкладень;
- звітність з капітальних вкладень.

Система внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень повинна забезпечувати інтереси власників підприємства, менеджерів різних рівнів та працівників, які зайняті капітальними вкладеннями на різних етапах їх здійснення. При цьому неприпустимим є підхід, який передбачає тільки застосування покарань за невиконання показників контролю, адже тоді доведеться здійснювати контроль за контролерами. Ефективна система контролю повинна своєчасно здійснювати виявлення недоліків, їх оперативне виправлення та усунення їх причин. Тобто ключовим питанням при побудові системи внутрішньогосподарського контролю є ефективна система зворотного зв'язку між суб'єктами контролю.

Розроблену модель підсистеми внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень як складову системи внутрішньогосподарського контролю енергопостачальної компанії подано на рис. 1.

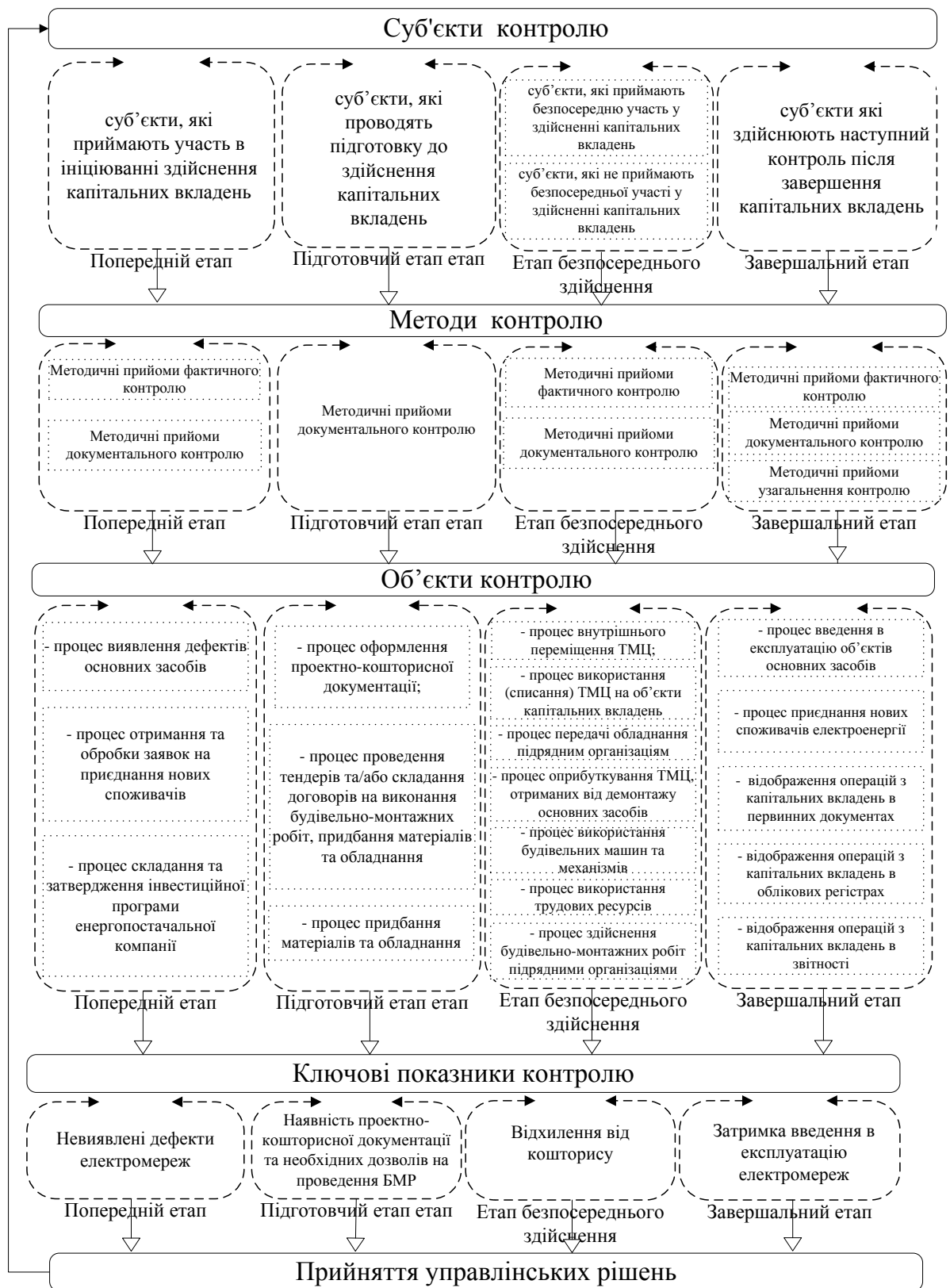

Рис. 1. Модель підсистеми внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень як складова системи внутрішньогосподарського контролю енергопостачальної компанії

Отже, використання запропонованої моделі внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень охоплює весь процес здійснення капітальних вкладень від попереднього етапу (визначення обсягів необхідних капітальних вкладень) до завершального етапу (введення в експлуатацію об'єктів основних засобів) та сприяє підвищенню якості внутрішньогосподарського контролю капітальних вкладень енергопостачальних компаній.

Література:

1. Бардаш С.В. Економічний контроль в Україні: системний підхід [Моногр.] / С.В. Бардаш. – К.:Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 656с.
2. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: [Моногр.] / Є.В.Калюга. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. - 360 с.
3. Лаптев В.В. Правовая организация хозяйственных систем / В.В. Лаптев. – М.: Юридическая литература, 1978.
4. Пушкар М. С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 370 с.
5. Бутинець Т.А. Управлінський контроль та його елементи / Т.А. Бутинець // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2010. – 1 (51). – С. 31 – 38.
6. Бурцев В. В. Внутренний аудит компании: вопросы организации и управления / В.В.Бурцев // Управление финансами предприятия. – 2003. – № 4. – С. 35–49.
7. Белік В.Д. Внутрішній контроль: проблеми трактування в науковій літературі / В.Д. Белік // Вісник ЖДТУ/ Економічні науки. – 2010. – 4 (50). стор. 12-14.
8. Белік В.Д. Внутрішній контроль: огляд авторефератів дисертаційних робіт / В.Д. Белік //Вісник ЖДТУ/ Економічні науки. – 2010. – 3(ч.1) (53). С. 16-19.

References:

1. Bardash S.V. Ekonomichny`j kontrol` v Ukrayini: sy`stemny`j pidxid [Monogr.] / S.V. Bardash. – K.:Ky`yiv. nacz. torg.-ekon. un-t, 2010. – 656s.
2. Kalyuga Ye.V. Finansovo-gospodars`ky`j kontrol` u sy`stemi upravlinnya: [Monogr.] / Ye.V.Kalyuga. – K.: El`ga, Nika-Centr, 2002. -360 s.
3. Laptev V.V. Pravovaya organy`zacy`ya khozyajstvennykh sy`stem / V.V. Laptev. – M.: Yury`dy`cheskaya ly`teratura, 1978.
4. Pushkar M. S. Kontroling – informacijna pidsy`stema strategichnogo menedzhmentu / M. S. Pushkar, R. M. Pushkar. – Ternopil`: Kart-blansh, 2004. – 370 s.
5. Buty`necz` T.A Upravlins`ky`j kontrol` ta jogo elementy` / T.A Buty`necz` // Visny`k ZhDTU / Ekonomichni nauky`. – 2010. – No 1 (51). – S. 31 – 38.
6. Burcev V. V. Vnutrenny`j audy`t kompany`y`: voprosy` organy`zacy`y` y` upravleny`ya / V.V.Burcev // Upravleny`e fy`nansamy` predpry`yaty`ya. – 2003. – # 4. – S. 35–49.
7. Byelik V.D. Vnutrishniy kontrol': problemy traktuvannya v naukoviy literaturi / V.D. Byelik // Visnyk ZhDTU/ Ekonomichni nauky. – 2010. – 4 (50). stor. 12-14.
8. Byelik V.D. Vnutrishniy kontrol': ohlyad avtoreferativ dysertatsiynykh robit / V.D. Byelik //Visnyk ZhDTU/ Ekonomichni nauky. – 2010. – 3(ch.1) (53). S. 16-19.